

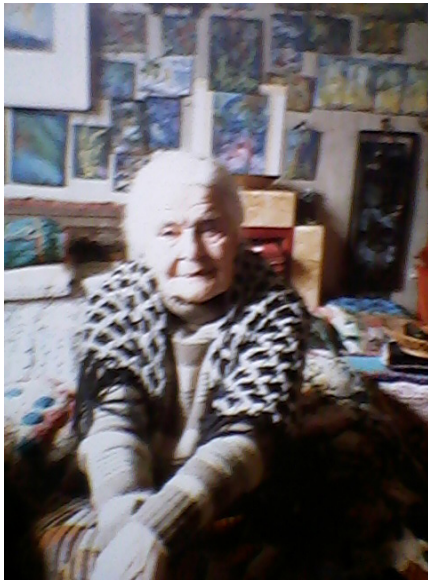
УДК 930.253:929Мазуренко

С. О. ДУБОВИК\*

**ДОКУМЕНТИ ПОЕТЕСИ І ХУДОЖНИЦІ  
ГАЛИНИ МАЗУРЕНКО У ЦЕНТРАЛЬНОМУ ДЕРЖАВНОМУ  
АРХІВІ-МУЗЕЇ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ**

Здійснено характеристику особового архівного фонду поетеси і художниці Галини Мазуренко, що зберігається у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України.

**Ключові слова:** Галина Мазуренко; українська поетична діаспора; особовий фонд.



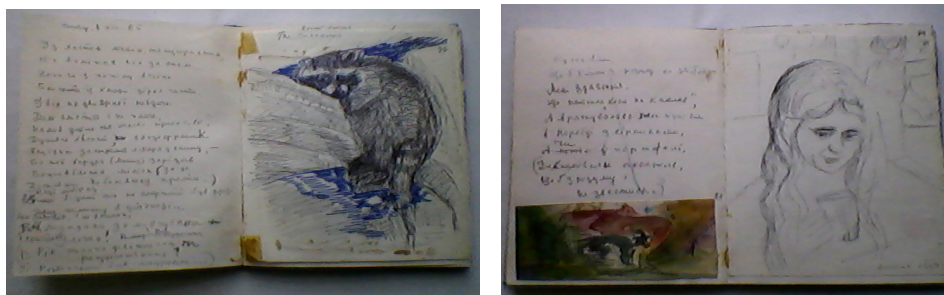
Галина Мазуренко у власному помешканні, 1997 р.  
ЦДАМЛМ України,  
ф. 1372, оп. 1, од. зб. 412.

Світе любий, таємний, далекий,  
Так, як зоряні ночі України,  
Як лелека в ту світлу країну,  
полечу туди, як лелека.

*Г. Мазуренко*

Галина Мазуренко, одна з найвідоміших поетес української діаспори, прожила довге, майже столітнє життя. Усе ХХ ст. пройшло перед її очима. Мисткиня була щасливою тим, що дожила до проголошення незалежності України, любов до якої пронесла через усе життя. Рідному народові вона заповіла всю свою творчу спадщину, частину якої передала ще за життя. “Коли умру, не дайте ви засохнуть моїм віршам...”, – писала Галина Мазуренко. Остаточне передавання її архіву з Лондона до Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (далі – ЦДАМЛМ України) відбулася в 2003 р. через Державну службу контролю за переміщенням культурних цінностей

\* Дубовик Сергій Олександрович – науковий співробітник відділу використання інформації документів ЦДАМЛМ України.



Ліричні щоденники Галини Мазуренко. Фрагменти.  
ЦДАМЛМ України, ф. 1371, оп. 1, од. зб. 3–10.

через державний кордон України. За рішенням експертно-перевірної комісії ЦДАМЛМ України був створений особовий фонд Галини Мазуренко, якому присвоєно № 1372. Ця архівозбірка стала значним надбанням українського поетичного слова та образотворчого мистецтва.

Роль і місце Галини Мазуренко в українській культурі особливі. Репрезентуючи власну творчість, мисткиня сприяла утвердженню авторитету літератури і образотворчого мистецтва України в усьому світі.

Народилася майбутня поетеса і художниця 25 грудня 1901 р. у Петербурзі в родині нащадка дворянського роду, студента Петербурзького університету Сергія Боголюбова та випускниці Воронежської гімназії, сімнадцятирічної слухачки курсів Лесгафта<sup>1</sup> Єлизавети Мазуренко, сестри братів Мазуренків – членів УСДРП, діячів революційного руху в Україні. Невдовзі після розлучення батьків маленька Галя опинилася разом із матір'ю у Швейцарії, де мати взяла другий шлюб з інженером Олександром Сергієнком. Новостворена сім'я переїхала до Катеринослава. Вітчизні Галі подбав, щоб дівчина здобула належну освіту. Вона навчалася у Лозанні, Катеринославі, Кременецькому ліцеї, Варшавському університеті. Вільно володіла французькою мовою, рано почала писати вірші, виявляла неабиякий хист до живопису. Перші літературні спроби жінки збіглися з приїздом до Катеринослава, де вона прилучилася до мистецтва. Першим учителем живопису та скульптури був місцевий художник-імпресіоніст В'ячеслав Коренєв.

У роки національно-визвольної війни (1917–1921) Галина перебувала в армії Симона Петлюри, за бойові заслуги нагороджена “Хрестом залізного стрільця” (1919). Після поразки Директорії УНР Галина Мазуренко не могла розраховувати на лояльність радянської влади і в 1920 р. змушена була емігрувати з України. Спочатку жила у Варшаві, потім – у Берліні, а з 1923 р. – у Празі. Там вона навчалася в Українському вільному університеті (здобула ступінь доктора філософії), Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова та в Українській академії мистецтв, де відвідувала малярські майстерні професорів І. Кулеця та С. Мако, скульптурну майстерню відомого

аніمالіста професора К. Стаховського, графічні майстерні професорів І. Мозолевського та Р. Лісовського. Галина Мазуренко була добре обізнана з релігійно-філософськими світоглядами буддизму, джайнізму, маздеїзму, софізму, але найближчими залишалися українська дійсність і національна тематика. Перша збірка “Акварелі” вийшла у 1925 р., згодом – “Стежка” (1939), “Вогні”, “Снігоцвіти” (обидві 1941 р.). Друкувалася в журналах “Вісник”, “Пробоем” та інших періодичних виданнях Чехії.

Прага в період між двома світовими війнами була головним осередком українського культурного життя за кордоном. У літературознавстві немає одностайності щодо причетності поетеси до “Празької школи”: одні зараховують її до неї, інші заперечують, але перебування в середовищі “пражан”, де Галина Мазуренко опинилася на початку 20-х років ХХ ст., спілкування з найпомітнішими його представниками – Є. Маланюком, Ю. Дараганом, О. Телігою, О. Ольжичем, О. Лятуринською, Н. Лівницькою-Холодною – не могло не вплинути на її переконання. Разом із творами цих письменників на сторінках “Вісника” друкувалися й поезії Галини Мазуренко.

Світогляд мисткині формувався на межі українського та європейського світів, тобто під впливом західної культури, і був стимульований історичною пам’яттю рідного народу. На основі цього й виникла історіософічна лірика поетеси.

Наприкінці Другої світової війни, коли до Праги підходили радянські війська, Галина Мазуренко подалася в свою другу еміграцію до Лондона. Там вона працювала в студії-ательє відомого польського художника, професора Адольфа Шишка-Богуша, викладала в коледжі при Лондонському університеті. Займалася педагогічною діяльністю: якийсь час вела гурток живопису “Tuesdays”, який із 1969 р. щовівторка збирався у неї вдома. Брала участь у виставках, влаштовувала свої власні. З 1961 р. до 1973 р. художниця була активним експонентом виставок, більша частина яких проходила в Лондоні, а деякі – у США, Ісландії, Пакистані. Переважна більшість творів – акварелі, пастелі, змішана техніка, в окремих випадках – емалі. Сюжет картин в основному містичний або абстрактний. У Лондоні вийшли її поетичні збірки “Пороги” (1960), “Ключі” (1969), “Зелена ящірка”, “Скит поетів” (1971), “Золота корона” (1972), “Три місяці в літері життя” (1973), “Північ на вулиці” (1980), а також книжка мемуарної прози “Не той козак, хто поборов, а той, хто “вивернеться” (1974) та інші.

У 1992 р. Галина Мазуренко стала членом Спілки письменників України. Померла 27 травня 2000 р. у Лондоні, де й була похована на Хайгетському кладовищі.

Поетична та художня творчість Галини Сергіївни Мазуренко, а також надзвичайно цікаво й повноцінно прожите життя привертали увагу



Альбоми Галини Мазуренко з підбірками власних графічних, живописних і поетичних творів. Фрагменти. ЦДАМЛМ України, ф. 1372, оп. 1, од. зб. 12–356.

українських дослідників, а саме: М. Ф. Слабошпицького, С. Йовенко, А. Саприкіної<sup>2</sup>

У 2012 р. було завершено роботу з упорядкування фонду Галини Мазуренко. Документи, що увійшли до його складу, охоплюють період із [1905] до 1997 рр. Це – переважно творчі документи, серед яких – збірка поезій “Пороги”, видана 1960 р. у Лондоні (з авторськими примітками та поетичними начерками), тексти пісень на музику Ф. Євсєвського. Особливу увагу привертають блокноти та зошити з поетичними творами, що представлені в жанрі ліричного щоденника (чи нотатника). Кожен щоденник має заголовок і проілюстрований самою авторкою. Це – акварельні малюнки та рисунки, виконані змішаною технікою, кульковою ручкою, олівцем.

Значну частину творчого доробку Галини Мазуренко складають альбоми з підбірками власних графічних, живописних і поетичних творів за 1920-і – 1990-і роки. Графіка представлена естампами, рисунками змішаною технікою, кульковою ручкою, олівцем на папері та голкою на картоні (scrapbook board), живопис – малюнками аквареллю, гуашшю, іноді [вітражною фарбою]; поезії в альбомах є ілюстраціями до мистецьких творів і навпаки – мистецькі твори ілюструють поетичні. Таким чином автор передавала свої емоції та образи через будь-який із цих видів творчості, пояснюючи й взаємодоповнюючи ними зображене чи сказане. Переважна більшість альбомів мають епіграфи, які визначають головну ідею зібраних творів або їх загальний тон.

Окремим блоком подані графічні твори на окремих аркушах. Окреслюючи їх жанрово, можна виділити настроєві та символічні портрети і пейзажі, натюрморти, анімалістичні мотиви, містичні та абстрактні сцени. Роботи виконані переважно змішаною технікою, кульковою



Галина Мазуренко за роботою, 1997 р.  
*ЦДАМЛМ України, ф. 1372, оп. 1, од. зб. 412.*

ручкою й олівцем на папері та голкою на картоні (scrapet board). На звороті окремих аркушів – поетичні твори.

Інший аспект творчої діяльності Галини Мазуренко – проза, публіцистика та твори мемуарного характеру, а саме: оповідання “Зустріч” та “Карась”, стаття “Корея” про народні легенди, текст доповіді про власне відчуття кольору та сприйняття світу фарб, прочитаної в Теософському товаристві ім. О. П. Блаватської в [Лондоні], автобіографічні спогади та уривки щоденникових записів.

Не менш цікавою є й епістолярна спадщина поетеси. Серед її адресатів і кореспондентів: [чоловік О. Байков], Д. Вайт, О. Де, Р. Кухар, Ю. Покальчук, М. Приходько, П. Роєнко, І. Рудич, І. Скрипник, Я. Сусленський, Л. Тимошенко, П. Феденко, М. Чабан та інші.

Серед біографічних матеріалів – документи про навчання в мистецьких студіях і вищих навчальних закладах Варшави, Берліна, Лондона (посвідчення, свідоцтва, довідки); посвідчення Шевченківської бібліотеки і музею в Лондоні (“The Shevchenko Library and Museum in London”), видане для користування фондами установи; почесна грамота Української Могілянсько-Мазепинської Академії Наук; запрошення на літературно-мистецький вечір із нагоди святкування власного 90-річчя у приміщенні Львівського музею етнографії і художнього промислу; листи Галини Мазуренко до Союзу українських ветеранів у Великій Британії з питань нагороди хрестом “Залізного стрільця”, бібліотекам,

музеям, редакції газети “The Times” та іншим установам з організаційно-творчих питань.

Документи про Галину Мазуренко репрезентують статті про життєвий і творчий шлях поетеси<sup>3</sup>, рецензії на збірки її поезій “Ключі” та “Північ на вулиці”, текст радіопередачі І. Качуровського “Лірика Галі Мазуренко”.

Зображувальні документи представлені фотографіями поетеси, її друзів і знайомих; естампами та фоторепродукціями різних художників.

У дослідженні творчості Галини Мазуренко заслуговують на увагу й документи інших осіб, що були зібрані поетесою. Серед них – пісня Ф. Євсевського “Колискова” на слова В. Печкової, квартальник “За нашу майбутність” про життя українців в еміграції, збірка перекладів англійською мовою творів О. Блока Т. Тарнова, копія листа П. Рєнка Вірі Вовк із творчих питань (1980), буклет персональної виставки художниці Л. Лебідь-Коровай, стаття Р. Яціва “Українсько-польські взаємозв’язки в історичному аспекті”.

Крім паперової джерельної бази з вивчення образотворчої діяльності Галини Мазуренко, у фонді знаходяться 219 емалевих малюнків, зроблених художницею на металі. Зберігаються вони в музейному сховищі ЦДАМЛІМ України.

Бібліотечне сховище установи зберігає друковані джерела поетичної творчості мисткині. Це збірки її поезій “Зелена ящірка”, “Киця”, “Ключі”, “Осінь”, “Північ на вулиці”, “Скит поетів”, “Стежка” та ін., видані у Лондоні, Празі, Львові.

Захоплює й дивує величезна працездатність та енергійність Галини Сергіївни Мазуренко, невичерпний творчий потенціал, що давав їй можливість творити. Неможливо повірити, що українська поетеса і художниця, яка викликала захоплення своїм творчим довголіттям і заражала могутнім життєлюбством, пішла з життя. Її творчість незмінно викликала бажання жити. Незважаючи на всі труднощі та негаразди, котрі були на її життєвому шляху, вона завжди залишалася собою. Її пам’ятатимуть, вона житиме у своїх поезіях і малюнках.

---

<sup>1</sup> *Лесгафт Петро Францевич* (1837–1909) – педагог, анатом і лікар, засновник наукової системи фізичного виховання і лікувально-педагогічного контролю у фізичній культурі в Росії. Створював і вів курси з фізичної культури, зокрема, для дівчат і жінок.

<sup>2</sup> *Слабошпицький М. Ф.* Народжена в Петербурзі й похована в Лондоні. Галя Мазуренко / М. Ф. Слабошпицький // 25 поетів української діаспори. – К.: Ярославів Вал, 2006; *Йовенко С.* Галя Мазуренко (1901–2000) // XX сторіччя української поезії: [антологія / упорядкув. С. Йовенка] // Журнал письменників України “Вітчизна”. – 2007. – № 11, 12; *Саприкіна А.* Рецепт творчості Г. Мазуренко: діаспорна і вітчизняна / А. Саприкіна // Донецький

вісник наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. – Т. 23. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2008.

<sup>3</sup> *Яців Р.* Всеобіймаюча, як музика / Р. Яців. – ЦДАМЛМ України, ф. 1372, оп. 1, од. зб. 410, арк. 10, 11; *Яцембська І.* Галі Мазуренко судився довгий, але на жаль тернистий шлях... / І. Яцембська. – ЦДАМЛМ України, ф. 1372, оп. 1, од. зб. 410, арк. 14; *Качуровський І. В.* Лірика Галі Мазуренко / І. В. Качуровський. – ЦДАМЛМ України, ф. 1372, оп. 1, од. зб. 411; *Погребенник Ф. П.* Дух воїна живе в душі поета / Ф. П. Погребенник. – ЦДАМЛМ України, ф. 1372, оп. 1, од. зб. 410.

There is done the characteristic of personal archival fond of the poet and artist Halyna Mazurenko stored in the Central State Archives-Museum of Literature and Arts of Ukraine.

**Key words:** Halyna Mazurenko; the Ukrainian Poetic Diaspora; the personal fond.